[א]שהגיעו לפרקן ולא הגיעו (א) לשנים בנות עניים טופלות אותן בסיד בנות עשירים טופלות אותן בסולת בנות מלכים בשמן המור שנא' [1]ששה חדשים בשמן המור [ב]מאי שמן המור רב הונא בר ירמיה אומר סטכת רב ירמיה בר אבא אמר שמן זית שלא הביא שליש תניא ר' יהודה אומר אנפיקנין שמן זית שלא הביא שליש ולמה סכין אותו מפני שמשיר את השיער ומעדן את הבשר: זה הכלל כל שהוא ממין דגן: תניא א"ר יהושע וכי מאחר ששנינו כל שהוא מין דגן הרי זה עובר בפסח למה מנו חכמים את אלו כדי שיהא רגיל בהן ובשמותיהן כי הא דההוא בר מערבא איקלע לבבל הוה בישרא בהדיה אמר להו קריבו לי מתכילתא שמע דקאמרי קריבו ליה כותח כיון דשמע כותח פירש: הרי אלו באזהרה: מאן תנא דחמץ דגן גמור ע"י תערובות ונוקשה בעיניה בלאו אמר רב יהודה אמר רב ר"מ היא דתניא שיאור ישרף ונותנו לכלבו והאוכלו בארבעים הא גופא קשיא אמרת שיאור ישרף אלמא אסור בהנאה והדר תני ונותנו לפני כלבו אלמא מותר בהנאה הכי קאמר שיאור ישרף [ג]דר"מ לר' מאיר דר' יהודה לר' יהודה ונותנו לפני כלבו דר' מאיר לר' יהודה והאוכלו בארבעים אתאן לר' מאיר שמעינן ליה לרבי מאיר נוקשה בעיניה בלאו וכל שכן חמץ דגן גמור על ידי תערובת רב נחמן אמר ר"א היא דתניא [ד]על חמץ דגן גמור ענוש כרת על עירובו בלאו דברי ר' אליעזר וחכמים אומרים על חמץ דגן גמור ענוש כרת על עירובו בלא כלום ושמעינן ליה לר' אליעזר דאמר חמץ דגן גמור על ידי תערובת בלאו וכל שכן נוקשה בעיניה ורב נחמן מ"ט לא אמר כרב יהודה אמר לך דילמא עד כאן לא קאמר ר"מ התם אלא נוקשה בעיניה אבל חמץ דגן גמור על ידי תערובת לא ורב יהודה מ"ט לא אמר כרב נחמן אמר לך עד כאן לא קאמר ר"א התם אלא חמץ דגן גמור ע"י תערובת אבל נוקשה בעיניה לא אמר תניא כוותיה דרב יהודה [2]כל מחמצת לא תאכלו לרבות כותח הבבלי ושכר המדי וחומץ האדומי וזיתום המצרי יכול יהא ענוש כרת ת"ל [3]כי כל אוכל חמץ ונכרתה על חמץ דגן גמור ענוש כרת ועל עירובו בלאו מאן שמעת ליה דאמר על עירובו בלאו ר"א היא ואילו נוקשה בעיניה לא קאמר ש"מ נוקשה לר"א לית ליה ור"א עירובו בלאו מנא ליה דכתיב כל מחמצת לא תאכלו אי הכי כרת נמי לחייב דהא כתיב [4]כי כל אוכל מחמצת ונכרתה ההוא מיבעי ליה [ה]לכדתניא (מחמצת) אין לי אלא שנתחמץ מאליו מחמת ד"א מניין ת"ל כל (ב) מחמצת ונכרתה אי הכי דלאו נמי להכי הוא דאתא אלא טעמא דר"א מכל התם נמי הכתיב כל ההוא מיבעי ליה לרבות את הנשים מדרב יהודה אמר רב נפקא [ו]דאמר רב יהודה אמר רב וכן תנא דבי ר' ישמעאל אמר קרא [5]איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם השוה הכתוב [ז]איש לאשה לכל עונשין שבתורה איצטריך

סלקא

שהגיעו לפרקן ולא הגיעו לשנים. שיש להן שערות כאילו הגיעו לפרקן והן לא הגיעו לכלל שנים ובושות על כך: **עשירות טופלות אותן בסולת.** ומשיר את השער: **אנפיקינון.** במנחות (פה:) תנן אנפיקינון לא יביא ומפרש ר' יהודה אנפיקינון הוא שמן זית כו': **סטכת.** לא איתפרש [ח]: **ומעדן את הבשר.** אשקליי"א: **שיהא בקי בהן.** שידע ממה הן עושין אותו שיהא נזהר בהן כשיביאו לו כותח ידע שיש חלב ויש שם חמץ אם פסח הוא: **מתכילתא.** שום לפתן ללפת בו את הפת: **כיון דשמע.** שקראו שמו כותח: **פירש.** שבקי היה וידע שיש שם חלב: **מאן תנא.** דמתני' דאית ליה חמץ דגן גמור שנתערב במין אחר ואינו בעין שימות אי נמי חמץ נוקשה רע ואיתיה בעייניה מוזהרין על אכילתו בלאו דקתני מתניתין כותח הבבלי ושכר המדי חמץ דגן גמור אלא שנתערב בדבר אחר ותכשיטי נשים בעייניה הוא אבל נוקשה הוא דאינו ראוי לאכילה וקתני באזהרה דעובר עליהן בלאו: **שיאור.** שלא נתחמץ כל צרכו. שיאור פליגי במתני' [ט] ר"מ קרי שיאור את שהכסיפו פניו וזהו תחלת חימוצו ולר' יהודה הוי שיאור שהתחיל ליסדק ככר סדקין דקין כקרני חגבים אחד לכאן ואחד לכאן אבל שהכסיפו פניו לרבי יהודה מלה היא ולר"מ קרני חגבים חמץ גמור הוא. והכא הכי קאמר שיאור ישרף לאסור בהנאה שיאור דר"מ הכסיפו פניו ישרף לר"מ ושיאור דרבי יהודה ישרף לרבי יהודה וסיפא דקתני ונותנו לפני כלבו אליבא דרבי יהודה קאמר ליה ואשיאור דר"מ קאי והאוכלו בארבעים אתאן לר"מ כלומר לר"מ האוכלו לשיאור זה שרבי יהודה מתיר בהנאה סופג את הארבעים. אלמא שמעינן ליה לר"מ דאית ליה חדא מהני תרתי דמתני' דקאמר נוקשה בעיני' בלאו כגון שיאור דנוקשה הוא דאינו ראוי לאכילה הואיל והחמיץ קצת ולא גמר ולהחמיץ עיסות אחרות כשאור נמי לא חזי וקאמר בלאו וכ"ש חמץ גמור ע"י תערובת דקסבר רב יהודה ע"י תערובת חמיר מנוקשה בעין והאי לאו דנוקשה נפקא ליה מכל מחמצת לא תאכלו כל רבויא הוא כדלקמן: **ועל עירובו בלאו.** מכל מחמצת כדלקמן: **מ"ט לא אמר כדרב יהודה.** דמוקי מתניתין כר"מ: רב נחמן ס"ל נוקשה בעייניה חמור מחמץ גמור ע"י תערובת: **תניא כוותיה דרב יהודה.** דאמר חמץ גמור בתערובת חמור: לענין כרת לא כתיב כל מחמצת אלא כל אוכל חמץ ולקמן מפרש ליה: כותח ושכר וחומץ וזיתום כולן חמץ גמור מעורב בהן כותח איכא פת והנך תלתא איכא שערי וכולהו בני אכילה ושתיה נינהו אבל זומן ועמילן וקולן דנוקשה הוא ובעייניה הואיל ולאו בני אכילה נינהו לא תנינהו והייטו כדרב יהודה דאמר מודה היה ר"א בנוקשה בעייניה דפטור: **ור"א עירובו בלאו מנא ליה.** פשיטא מדאפקיה בלשון מחמצת וגבי כרת נמי מחמצת כתיב: **ההוא.** מחמצת דגבי כרת לאו לעירובו אתא אלא לנתחמץ מחמת דבר אחר: **אי הכי.** האי דגבי לאו נמי אימא לאזהורי אנתחמץ מחמת דבר אחר אתא ואזהרה דתערובת מנא ליה: **התם נמי.** גבי כרת הא כתיב כל אוכל מחמצת ונכרתה: **לכל עונשין.** מכאן שהנשים חייבות על כל לא תעשה שבתורה שהרי עונשן מלקות:

מלות

למה מנו חכמים את אלו. תימה לרשב"א הא איצטריך למנותם לאשמועינן שהן בלאו ולא בכרת ותירץ ר"י דלא הוה ליה לאשמועינן אלא תרי מינייהו חד לנוקשה בעייניה וחד ע"י תערובת ועוד הקשה דת"ק שמנאם לית ליה האי כללא דהא איכא תכשיטי נשים שהן מין דגן ואין עובר בפסח אלא רבי אליעזר הוא דקאמר לה:

מאן תנא חמץ גמור ע"י תערובת ונוקשה בעיניה בלאו. משמע בשמעתין דאי לאו דאיתרבי חמץ נוקשה למלקות אפילו איסור לא היה בו ותימה לר"י דבפ"ק דחולין (דף כג:) בעי רבי זירא הרי עלי לחמי תודה מן החמץ או מן המצה והביא שיאור מהו שיאור דמאן אי דר"מ לר"מ מלקי עליה חמץ הוא והשתא מנא ליה דהוי חמץ לענין תודה דילמא שאני חמץ בפסח דרבייה קרא למלקות (גרידא) ואור"י דהתם נמי איכא שום קרא דמרבינן מיניה חמץ נוקשה והא דתניא בפרק כל המנחות באות מצה (מנחות דף נג.) אין מחמיצין בתפוחים דהוי חמץ נוקשה כדמשמע התם היינו לכתחילה אבל בדיעבד כשר:

ואילו נוקשה בעיניה לא קתני. וא"ת ונימא דמשום הכי לא חשיב ליה משום דכ"ש הוא כדאמר רב נחמן וי"ל דאי כ"ש הוא הוה ליה למיתני לאשמועינן דלית ביה כרת:

ונותנו לפני כלבו דר"מ לרבי יהודה. מדאורייתא אפי' באכילה שרי כדאמרינן בפ"ק דחולין (דף כג:) [י] דמצה מעלייתא היא אלא מדרבנן אסור:

ההוא כל לאתויי נשים. תימה לר"י הא תרי כי כל כתיבי גבי כרת כי כל אוכל חמץ ונכרתה וכי כל אוכל מחמצת ונרבינן עירובו לכרת ואפילו לרבנן דלא דרשי כל כי כל דרשי ואור"י דפשיטא ליה לגמרא דלאתא לשום דרשא:

סלקא

עין משפט נר מצוה

ד א מיי' פ"א מהלכות חמץ הלכה י סמג לאוין עט:

לעזי רש"י

אישקלייר"א. יבהיק (את העור).

רבינו חננאל

תניא אמר ר' יהושע וכי מאחר ששנינו כל שהוא מין דגן הרי זה עובר בפסח, למה מנו חכמים את אלו כותח הבבלי ושכר המדי ושאר המנויין במשנה, והלא בכלן יש בהן מין דגן והרי זה עובר בפסח. אלא כדי שיהא בקי בהן ובשמותיהן, כי ההוא דאמר להו הבו לי מידי למכלא ביה רפתא. שמע דקאמרי הבו ליה כותחא הוה ליה בהדיה בשרא, כיון דשמע כותחא פירש, דידע דאית ביה נסיובה דחלבא. הרי אלו באזהרה ואין בהן משום כרת. אמרינן מאן האי תנא דאית ליה חמץ דגן גמור על ידי תערובת, כגון כותח הבבלי וכיוצא בו, ונוקשא בעיניה כגון עמילן של טבחים וזומן של צבעין וקולן של סופרים בלאו. אמר רב יהודה אמר רב ר"מ הוא, דתניא שיאור ישרף וכו', ואוקימנא שיאור דקרי ליה ר"מ שיאור, והוא הכספת פנים, תני ישרף, וכן שיאור דקרי ליה ר' יהודה שיאור, והוא בקרני חגבים, תני ישרף, ושיאור דר' מאיר דהוא הכספת פנים כגון נוקשא בעלמא הוא אומר ר' יהודה נותנו לפני כלבו, כלומר מותר בהנאה, ור' מאיר אומר האוכלו בארבעים. מיהא שמעינן ליה לר' מאיר דאמר נוקשה בעיניה בלאו, פירוש נוקשה שאינו חמץ גמור וכל שכן חמץ על ידי תערובות. רב נחמן אמר, מתני' ר' אליעזר היא, דתניא על חמץ דגן גמור ענוש כרת ועל עירובו בלאו, דברי ר' אליעזר. וחכמים אומרים על עירובו בולא כלום. שמעינן ליה לר' אליעזר דאמר חמץ דגן גמור על ידי תערובת בלאו, וכש"כ נוקשה בעיניה. רב יהודה לא אמר כרב נחמן, אמר לך רב יהודה ר' אליעזר לא אמר אלא ע"י תערובות שהוא בלאו, אבל נוקשא בעיניה לא. תניא כרב יהודה, כל מחמצת לא תאכלו, לרבות כותח הבבלי ושכר המדי וחומץ האדומי. יכול יהא ענוש כרת ת"ל כי כל אוכל מחמצת ונכרתה על חמץ דגן גמור ענוש כרת ועל עירובו בלאו. מאן דשמעת ליה בהדיא על עירובו בלאו ר' אליעזר, ואלו הני דפשיטנא דאינון נוקשה בעיניה זומא של צבעין ועמילן של טבחים וקילן וזיתום שיירינהו, ש"מ דלית ליה לר' אליעזר נוקשה בעיניה בלאו ואיתוקמא דמתני' ר"מ הוא. ואפילו הכי דרשינן טעמא דר' אליעזר עירובו בלאו מנא ליה, ופשטינן מדוקיא דקרא מדהוה ליה למכתב מחמצת לא תאכלו, וכתב כל מחמצת לא תאכלו. ואפילו ע"י תערובות בלאו. ואם תאמר אי הכי אפילו כרת נמי ליחייב, דהא כתיב מחמצת ונכרתה. ודחינן ההוא מחמצת דכרת מיבעי ליה להכין, אין לי חמץ שנתחייב עליו [כרת] אלא חמץ שנתחמץ מאליו, נתחמץ ע"י ד"א כגון ע"י שאור וכיוצא בו מנין, ת"ל כי כל אוכל מחמצת ונכרתה, לרבות את שנתחמץ מחמת ד"א. אי הכי אימא מחמצת דלאו נמי להכי הוא דאתא, ושנינן טעמא דר' אליעזר דדריש מכל מדכתיב כל מחמצת לא תאכלו ואפילו עירובו. אי הכי כרת נמי הכתיב ביה כל, ההוא כל לרבות הנשים שחייבות בחמץ. ודייקינן דוקא דהני קראי, בלאו דחמץ כתיב כל מחמצת לא תאכלו, כתב כל מחמצת לרבות כל המחמיצין ואפילו ע"י תערובת לא תאכלו לאוקמיה בלאו. [נ"א: ואפילו ע"י תערובת לא תאכלו נמי] [ואמרינן] לא [ואידך] זמנין דכתב ליה לכל בני אדם שהם באוכלים שנאמר כי כל אוכל מחמצת ונכרתה, מדכתיב כי כל אוכל מחמצת ונכרתה, לרבות כל מי שאוכל ואפילו נשים. ואסיקנא דנשים חייבות באכילת מצה ואסורות באכילת חמץ בפסח.

מסורת הש"ס

א) שבת פ: מו"ק ט: [ע"ש], ב) שם מנחות פו. מגילה יג., ג) [לקמן מח: מנחות נג. חולין כג:], ד) לעיל כח:, ה) [לעיל כח: וכן בילקוט ליתא למילת מחמצת ועי' רש"י לעיל כח: כתב ה"ג חמץ אין לי אלא שנתחמץ מאליו], ו) סוכה כח. יבמות פד: ב"ק טו. תמורה ב: נדה מח: [קדושין לה.], ז) [אשה לאיש], ח) [ובמנחות פירש"י שקורין בלישמא], ט) [לקמן מח:], י) [ושם].

תורה אור השלם

1. וּבְהַגִּיעַ תֹּר נַעֲרָה וְנַעֲרָה לָבוֹא אֶל הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ מִקֵּץ הֱיוֹת לָהּ כְּדָת הַנָּשִׁים שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ כִּי כֵּן יִמְלְאוּ יְמֵי מְרוּקֵיהֶן שִׁשָּׁה חֳדָשִׁים בְּשֶׁמֶן הַמֹּר וְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים בַּבְּשָׂמִים וּבְתַמְרוּקֵי הַנָּשִׁים: אסתר ב יב

2. כָּל מַחְמֶצֶת לֹא תֹאכֵלוּ בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם תֹּאכְלוּ מַצּוֹת: שמות יב כ

3. שִׁבְעַת יָמִים מַצּוֹת תֹּאכֵלוּ אַךְ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תַּשְׁבִּיתוּ שְּׂאֹר מִבָּתֵּיכֶם כִּי כָּל אֹכֵל חָמֵץ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִיִּשְׂרָאֵל מִיּוֹם הָרִאשֹׁן עַד יוֹם הַשְּׁבִעִי: שמות יב טו

4. שִׁבְעַת יָמִים שְׂאֹר לֹא יִמָּצֵא בְּבָתֵּיכֶם כִּי כָּל אֹכֵל מַחְמֶצֶת וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעֲדַת יִשְׂרָאֵל בַּגֵּר וּבְאֶזְרַח הָאָרֶץ: שמות יב יט

5. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יַעֲשׂוּ מִכָּל חַטֹּאת הָאָדָם לִמְעֹל מַעַל בַּיְיָ וְאָשְׁמָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא: במדבר ה ו

הגהות הב"ח

(א) גמ' שהגיעו לפירקן ולא הגיעו בנות כצ"ל ותיבת לשנים נמחק וע"ב ע"י פ' המוציא יין דף פ' ע"ב: (ב) שם דבר אחר מנין ת"ל כל אוכל מחמצת:

מוסף רש"י

שהגיעו לפרקן ולא הגיעו לשנים. שהביאו שתי שערות ולא באו לכלל שנים הראויות לכך ומתביישות בדבר (שבת פ:). שאינן בנות י"ב שנה ויום אחד שעדיין אינו דין שיהא להן שער (מו"ק ט:). טופלות. מושחות (שבת פ:) השיער בסיד ומשירות אותן (מו"ק ט:) אורחא דמילתא נקט, שדרכן להסיר לפי שלא הגיעו לפרקן ולכך עניות טופלות בסיד (שם מכת"י). סטכת. שקורין בלעמ"א (מנחות פו.). אנפיקנין. דתנן במנחות (פה:) אין מביאין אנפיקנין (שבת שם). שלא הביא שליש. שלא בישלה שליש (מו"ק שם). ולמה סכין אותו. היינו שמן המור (שבת שם) או: אבל הני קא מהדר דקאמר טופלין פי' (מו"ק שם). שמשיר את השיער. לפי שהוא נושר ויש בו סם (מנחות שם). ומעדן את הבשר. מלהיב (מגילה יג. ובב"ח הוסיף: ומצהיל). לכל עונשין שבתורה. לאו וכרת, אבל עשה לא הוי עונש הלכך מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות, אבל לא תעשה בין שהזמן גרמא בין שלא הזמן גרמא נשים חייבות (יבמות פד:).